

През пролетта на 1941 година военното положение на Балканите бе изострено до краен предел. Германците бързаха да избавят час по-скоро своя съюзник Италия от позорната война, която водеше с нашата съседка Гърция. При тази обстановка и нашето правителство бе наредило извикването под знамената на запасните чиновци. Нашата страна вече бе съсредоточила големи войскови контингенти на границата ни с Турция и Гърция и в този дух на напрежение и нашият 15-и пехотен Ломски полк бе готов да влезе в действие по дадена заповед. Моментът не закъсна.

В началото на месец април бях извикан в щаба на полка по неизвестни за мен причини. След като командирът се освободи от други ежедневни работи, по указание на адютанта, с когото работех в една стая, се представих пред командира. Той ме изглежда сериозно, свали очилата и ми каза: "Тошев, по нареждане на дивизията полкът трябва да изпрати един офицер в гр. Перник, който да влезе във връзка с нейния представител там и да организира настаняването на полка в определения за тази цел район. На теб съм се спрял като най-млад и надежден офицер. Освен това като кавалерист имаш усет как и къде да бъдат разквартирувани хората, конете, обозите и материалната част". Рез много да разсъждавам козирувах и отговорих: "Разбрано, господин подполковник". Още същата вечер оставих поверените ми войници на взводния си подофицер, взех си довиждане със своята любима и заминах за гр. Перник.

При явяването ми в гр. Перник от представителя на дивизията ми бе определен района за настаняване на полка. Този район бе с. Църква. За имащите на разположение два дни до пристигането на ешелоните с поделенията на полка, изготвих подробен план кое поделение ще бъде на квартири, кое на палатки и къде ще бъдат разположени обозите на поделенията. Ешелоните започнаха да пристигат преди определеното време и в продължение на два дни полкът пристигна изцяло в с. Църква и се разквартирува, а аз се присъединих към Щабната рота, където се числеше взвода ми, под командата на поручик Илия Н. Панчев.

По това време войната с Югославия почти бе свършена. Югославската войска бе разбита и голяма част от нея пленена от действащите германски части под командването на фелдмаршал Лист. Така още не настанил се добре в новите квартири, полкът получи заповед да се изнесе в Македония за окупирането ѝ и присъединяването ѝ към Рългария. Рез да се чака много полкът се натовари на ешелони и потегли през София, Сливница, Трагоман, Пирот, Ниш за Македония. Нашият полк с пристигането си се разположи и настани както следва: Щабът на полка с две дружини в гр. Ритоля и една дружина в гр. Охрид. Пета рота от втора дружина под командата на поручик

Ташев бе изпратена в гр. Ресен.

Щабните поделения бяха настанени в опразнената от югославските власти митница, намираща се в близост до гарата, а командването на полка - командир, адютант и други служби, бяха настанени в града в казармата, в която се е намирал щабът на югославската дивизия.

[С] пристигането ми в Битоля проявих голяма любознателност, за да се запозная с околните исторически места за нашата войска, минали позиции и населени места - Пелистер, Червената стена, където нашите бащи през Първата световна война са се сражавали срещу гърци и французи и с. Цапари, близо до Битоля, където се е намирал щаба на 15-и пехотен Ломски полк по това време. Населението ни посрещаше с видима радост. Имаше случаи да се срещнат стари жители на село Цапари с наши по-стари фелдфебели взели участие в Първата световна война.

Тъй като ротният командир на щабната рота поручик Илия Н. Панчев замести адютанта на полка, аз останах за негов заместник в ротата на митницата, поради което имах и повече свободно време и имах възможност да провеждам мои замисли и нареждания. Тази ми свобода бе нарушена с пристигането на куриер от щаба със заповед за следващия ден в 8 часа сутринта да бъде построен взвода ми и подготвен с храна за 20 дни и в пълно бойно въоръжение и снаряжение.

На следващия ден се явих на определеното ми място с взвода си готов да изпълня всяка възложена ми бойна задача.

На определеното място се явиха още два взвода за изпълнение на такава задача. В определения час пред строените войници се яви командира на полка с още 8-9 души цивилни лица и три товарни автомобили. Ние взводните командири рапортувахме пред командира, че сме готови да изпълним възложената ни заповед. Тъй като моят взвод беше на десния фланг, командирът се обърна към мен с думите: "Тошев, на вас е гласувано доверието първи да поставите административната власт в района на село Стара вина, намиращо се на 40-50 км източно от Битоля високо горе в полите на Каймакчалан планина. Замини за този район - командирът ми посочи един от камионите и двама от цивилните лица - единият ще бъде кмет, а другият - секретар на общината". Имената на цивилните лица не помня. Спомням си, че единият беше от гр. Варна, а другият - от гр. Попово. Автомобилът се шофираше от арестант македонец. С нас щеше

да пътува и един възрастен македонец, имащ връзка с жителите от този отдалечен район. Тъй като тръгнах пръв, не знам къде бяха изпратени със задача, подобна на моята, другите два взвода.

Пътувайки за дадения ми район, минахме покрай завоя на р. Черна - също свещено място за нашата армия, където са загинали хиляди български синове през Първата световна война. Пътят, по който вървахме, беше стар и тесен, правен от нашите войски през Първата световна война и доста стръмен и това още повече затрудняваше движението на износения стар автомобил. За охрана на шофьора при мен в кабината имаше и наш полицаи от полицейското управление в Битоля.

[Н]а определеното място пристигнах едва на мръкване. Жителите бяха излезли да посрещнат представителите на българската войска и власт с цветя и цъфнали клончета от сливи. Село Стара вина се намира под най-високия връх Каймакчалан, а в ляво от него се виждаше Добро поле, където е станал пробивът на фронта през Първата световна война. В това населено място е имало гранична войскава част от югославската армия, командвана от капитан хърватин. С капитулацията на югославската армия и войниците от тази войскава част отишли по домовете си, а казармата и имуществото останало на произвол на македонското население. При прегледа на казармените помещения констатирах, че са разбити много от вратите, прозорците и имуществото вътре - кровати, одеяла - взети. Ние се настанихме в общината - двуетажна сграда - войниците на долния етаж, а аз и административната власт - на горния етаж. Намереното лошо състояние на казармените помещения и имущество ми създаваше допълнителен труд за възстановяването им. Това налагаше изключителни мерки, прилагани при военно време, за да бъде накарано местното население да върне взетите врати, прозорци, кровати и други военни вещи. В това село престоях повече от определеното време. Намерените в квартирата лични вещи на командира на югославската военна част заключих и запечатах в стаята, а ключът представих с писмен доклад в щаба на полка след като се върнах в Битоля, където по-късно го предадох на югославския капитан, когато той се яви при нас. За запазването на личните му вещи получих само личната му благодарност. След като бях вече изпълнил възложената ми задача, командването на полка ми изпрати автомобилен превоз и аз отново се озовах в Битоля и започнах обучението на младите войници, дошли да служат в полка от вътрешността на страната. В Битоля пристигна и 2-ри конен полк, от където аз вече бях излязал. Тук отново се срещнах с мои командири, колеги и войници, с които бях взел участие в присъединяването на Южна Добруджа към България през 1940 година. Месец май и първата половина на месец юни минаха без някакви особености. На 22 юни 1941 година осъмнахме като разбунтувал се кошер. Войници и офицери се събираха на групи да коментират съобщението, че на тази дата в полунощ войските на Третия райх са навлезли в пределите на СССР, обявявайки му война. Радиото от време на време прекъсваше своите редовни емисии, за да съобщава бюлетините на германското командване за бързите успехи на германското нахлуване в територията на Съветския съюз. Това съобщение за нападението над Съветския съюз внесе смут в средите на войнишката маса и офицерството. Македонското население също изразяваше известно

недоволство. Нашият народ, от чийто среди се формира войнишката маса, в резултат на приютяването на нашите емигранти от епохата на Възраждането и пролятата руска кръв при Освобождението на България от петвековното турско робство по чукарите на Шипка и редутите при Плевен и Стара Загора, хранеше топли чувства към руснаците. В нашата офицерска среда обаче имаше и хора, които явно се радваха и вярваха в бързата победа на Германия над Съветския съюз. С това си вътрешно смущение останахме да чакаме развръзката на този гигантски двубой и бяхме живи да видим изпълнено предсказанието на войнишките и народни маси, че Германия ще бъде победена от надигания се на изток колос - Съветския съюз. З]а да мога да се запозная по-добре с красотите на този край, поисках разрешение да замина за гр. Охрид, за да видя Охридското езеро и някои исторически за нашия народ места. Такова разрешение ми бе дадено и аз един ден с автомобилен превоз заминах за Охрид. Пътят от Битоля за този град минава западно от Битоля през село Цапари и гр. Ресен. Изкачвайки се на височините над Ресен, далеч на юг синееха водите на Преспанското езеро и не след дълго влязохме в гр. Охрид. Охрид е хубав град. Водата в Охридското езеро е бистра като сълза. Западната част на града покрай езерото е пригответена за плаж, където имаше излязли граждани да се къпят и пекат на южното слънце. Южната част на града покрай езерото е превърната в чудно хубава алея, като брегът на езерото е укрепен с бетонна и каменна зидария. В тази алея винаги можеш да намериш прохлада под дебелите сенки на засадените там южни дървета. Далеч от града на южния бряг има построена флотска казарма, вероятно за обучение на войници-моряци. На западния бряг на езерото се вижда намиращия се там град Струга. По водите на езерото плуваше малко корабче, вероятно от тези, ползвани от войниците за обучение. В западната част на града има височина и на нея се намира черквата на Св. Климент Охридски. Пристъпайки прага на тази черква, мислено се пренасяш в нашето далечно минало, когато учениците на Кирил и Методий - Климент, Наум, Ангелярий и други от тук са разпространили в българските земи нашата славянска писменост - аз, буки, веди... Като стоиш пред този скромен храм мислено можеш да си представиш, че тук е стъпвал кракът на слани царе, като синът на Никола Мокри - Самуил с придружаващите го боляри и велможи. Един ден време е малко да се запознаеш с историческите места в този град и да си представиш, че тук някога са се разпореждали български царе и патриарси. Времето през този ден течеше неумолимо бързо и аз трябваше да се сбогувам с моите колеги от дружината и да се върна в Битоля и започна ежедневните си занятия. Тук командирът на полка бе повишен в чин полковник. В началото на месец юли бях извикан отново в щаба на полка и ми бе възложена задачата на следващия ден да организирам товареното на първия ешелон с войници, тъй като полкът трябваше да се върне в старите предели на Царството. При изпълнение на тази и подобни на нея задачи се чувствах много неудобно, тъй като имаше по-старши офицери от мен и те щяха да изпълнят тази задача по-добре и от мен. Организирах товареното на войниците и заминах с тях за България и на 11-12 юли се завърнах в Белградчик, където започнах мирновременната си работа на щабен офицер.